

EMIL TODE

Friedebert Tuglase novelliauhinna laureaat 1997
Emil Tode (Tõnu Õnnepalu) „Külma kondid“
Vikerkaar nr 12, 1996

KÜLMA KONDID

Ma vihkan talve. Ma vihkan lund. Ma vihkan seda jõge, et ta on ära jäätunud. Ma vihkan ahju, et ta on jälle külm. Ma vihkan neid pajusid. Ma vihkan selle linna õhku, mis akende vahelt sisse puhub. Ma vihkan iseennast.

Pardid präaksuvad. Solgitoru otsa juures on lahtist vett. See aurab, aur on külmalt kuldne, sest päike paistab piki jõge, madalas jää kohal nagu mõne kaugeneva laeva puri. Öösel võib kõva külm tulla. Peab briketti tooma. Keldris pole tuld. Kui tuleb külm öö, siis jäätub jälle hulk parte jää sisse kinni ja koertel on pidu. Ma ei tea, kuidas nad ometi nii lohakad on. Jäävad magama ja ei märkagi, kuidas jää ümberringi võimust võtab. Kuigi nad präaksuvad vahel ka öösel, need, kes ei maga ja valvavad, aga nende kisa kas ei kuulda või tuleb see liiga hilja. Isegi rebane tulevat piki jõge, metsast, sest varsti, prügimäe taga algab mets. Aga eelkõige koerad. Miks ma sellest kirjutan? Mis see minusse puutub? See natuke verd, mis lumele jääb? Kas ma olen ise ka nagu mõni part siia korterisse, siia linna, sellesse riiki, sellesse talve kinni külmunud? Kas mu saatuseks on ärgata liiga hilja koera koonu, laiali lahti lõugade ees?

Ma ei vihka muide mitte midagi. Seda ma kirjutasin prooviks, et kas mõjub, kas hakkab vihkama, aga ei hakanud. Läksin peegli ette ja vaatasin, kas on teine nägu peas. Aga oli selline nagu alati, kui ma peeglisse vaatan. Ma ei tea, milline nägu mul tegelikult on. Mingi nägu on, sest inimesed tunnevad mind ära: Jason ja Taaniel. Või Veroonika. Nad teavad, et selle nimi on Anna. Ma ei kujuta ette ka, et mul mingi teine nimi võiks olla.

Nii et viha ei tulnudki peale, tuli ainult meelde, et ma pean minema keldrisse briketti tooma, et ahju ja pliidi alla tuld teha, sest muidu ma võingi külmuda, mitte sümboolselt, vaid päriselt. Sümboolselt ma võin mõelda, mida tahes. Ma võiksin kirjutada raamatuid, aga ma ei

tea... See oleks liiga lihtne, sõnad on nii kerged tulema, aga mis mõtet sellel siis on, kui ma võin kirjutada nii ja hoopis vastupidi. Kui see on ükskõik. Veroonika võiks kirjutada raamatuid, sest tema räägibki nii, et "ma vihkan". Näiteks eile, kui ta siin käis, ta ütles seda vähemalt viis korda. Ta ütles:

"Ma vihkan seda libedust."

"Ma vihkan seda talvemantlit, aga ma ei saa ju praegu uut osta, sest ma ei saa ju Pariisi sõitmata jätta. Pealegi seal pole talvemantlit vaja."

Mul tuleb meelde, et ta ütles veel:

"Ma vihkan seda kuramuse raamatupidamist."

Ta peab raamatuid vist Taanieli pärast. Muidu Taanieli firma läheks kohe pankrotti ja Taanielil poleks raha ja ta peaks oma uue auto pangale tagasi andma. Ma ei mäleta, mis auto see oli, aga seal sees oli soe ja hubane, väikesed lambid hiilgasid, muusika mängis. See oleks kole küll, kui pank selle nüüd keset talve tagasi võtaks.

Aga ma usun küll, et Veroonika mõtlebki nii. Et kui ta ütleb "ma vihkan", siis ta ei saa samal ajal öelda vastupidi. Aga tema räägib alati mulle, et mina võiksin raamatuid kirjutada. Tema meelest olen ma ekstreemne ja mul on mõtteid peas. Aga pole ju. Ma ei mõtle päevad otsa mitte ühtegi mõtet. Kas pardid on siis mõni mõte? Ma kirjutan sellesse kaustikusse, sest see aitab mul aega viita. Kuigi aeg läheb niisama ka. Niisama ka on varsti pime. Koera- ja pardijälgi täis tallatud lumi on juba siniseks tõmbunud, sellest on näha, et päike ongi käänaku taha kadunud. Jääauku. Mis mõtted need oleksid, mis ma mõtleksin? Kas ma hakkaksin maailma parandama? Nagu Rosa Luxemburg? Miks just Rosa Luxemburg? Ma ei tea, kuidas seda nime kirjutataksegi. Igatahes, kui ma mõtleksin tõelisi mõtteid, kas või maailma parandamisest, siis mul ei pruugiks minna briketti tooma. Brikett ei tuleks mulle pähegi, sest mul oleksid tõelised mõtted peas. Seltsimehed tooksid. Briketti ja muud vajalikku. Meil oleks oma ring. Ma poleks kunagi üksi. Ma peaksin seltsimeestele ütlema:

"Palun, jätke mind üksi! Mul on vaja mõelda."

Aga seda, mis mina mõtlen, võin ma mõelda ka teiste juuresolekul, isegi Taanieliga rääkides. Taanieliga rääkides olen ma ikka ja jälle mõelnud sellest pajust, mis oli siit aknast vaadates kolmas, aga mis ühel kevadel vette vajus. Vool oli kalda ära õõnestanud. Osa oksid jäi

vee peale ja need läksid lehte. Järgmisel kevadel enam ei läinud. Ja kuhu ta siis sai? Kas vool viis ta kaasa? Igatahes pajudes on nüüd lünk ja selle lünga peale ma mõtlengi Taanieliga rääkides, õigemini kuulates, mis Taaniel räägib. Või mis Taaniel ja Jason omavahel räägivad, sest tihtipeale ta võtab Jasoni kaasa, et tal oleks kaks kuulajat, sest ühest jääb talle väheks. Ta vajab imetlust. "Mehed on ikka nii," ütleb Veroonika. Või ütleks, ma tegelikult ei tea, kas ta on nii öelnud. Aga ta ütleb: "Mehed". Vahel ka: "Naised". Siis ma katsun mõelda, et Taaniel on mees. Aga kui Veroonikat juures pole, siis mul läheb see meelest ära ja mõtlen Taanielile jälle sama ebamääraselt kui muidu, nagu ma mõtlen ükskõik millele, iseendale; pajule, mis rivist puudu on.

Pajude võrad hakkavadki mustama. Taevas punetab. Päeval, kui päike paistab, on näha, et pajude oksad on punased, neil tuleb päikese käes nagu elu sisse ja siis ma mõtlen iga kord kevade peale. See on nagu Pavlovi refleks. Praegu pole veel isegi mitte veebruar. 1. märts on tõlke tähtaeg. Ma jõuan küll. Ja mul jääb veel palju aega üle. Räägitakse, et "aega ei ole". Taaniel ja Veroonika räägivad seda teineteisest täiesti sõltumatult, sest nad ei käi siin kunagi koos. Raadios räägitakse ka, et aega ei ole. Inimesed kohe kurdavad selle üle ja unistavad, et kui saaks "aja maha võtta" ja teha seda või teist või koguni "olla iseendaga". See ajab mind alati naerma ja teeb nõutuks. Ma annaksin palju, kui ma saaksin natuke aega olla ilma iseendata. Aga mul pole midagi eriti anda. Midagi väärtuslikku. Korter või? Aga kuhu ma siis elama läheksin? Kuigi, jah, siis ma ju poleks mina ja mul võiks olla hoopis parem korter. Aga seda korterit siin keegi eriti vist ei tahakski, sest see maja on avariiolukorras. Ta vajub, sest ta on jõe luhas. Keldrisse tuleb kevadel vesi, kui on suurvesi. Kellel kevadeks briketti järele jääb, see on sellest ilma ka. "Paljas turbalõga!" nagu altnaine igal kevadel kurdab. Ta on muist briketti jõudnud üles koridori kanda, aga muist on ikka vee roaks langenud ja siis ta varitseb mind trepil või maja ees, et ikka ja jälle korrata oma etteastet – ringutada käsi, vibutada rusikat ja küsida nutuse häälega: "No öelge ometi, kas see on siis inimese elu? Kas ma selle jaoks olen elu aeg rüganud ja rabanud?" Ma saan aru, et ta ei ootagi vastust ja oleks koguni üllatunud, kui ma midagi vastaksin. Võib-olla ka solvunud,

sest kui ma vastaksin, siis ma vastaksin, et see on elu, mille ta on endale valinud, ja rüganud ja rabanud on ta selleks, et rügada ja rabada, mis tasu siis selle eest ikka peab saama.

Ma arvan küll, et ma elan elu, mille ma olen endale valinud. Sest kui aus olla, siis ei kujutleks ma mitte mingit muud elu kui see. Tähendab, ma kujutlen mis tahes elusid, elusid kõikides maades, elusid ilma lume ja jääta, elusid merede kõrgetel kallastel, elusid kuulsusega ja kodukoldega ja meestega ja lastega, elusid pühendumisega ja ilusate asjadega. Ma võin välja mõelda mitte ainult maja, kus ma elaksin, ja selle sisustuse kuni nugade-kahvliteni välja, mitte ainult maastiku, mille keskel see maja asuks, mitte ainult tee, mis maja juurde tooks, ja selle, mismoodi tuul ühel teatud kellaajal ajaks puude lehti tagurpidi, mitte ainult inimesed, kellega ma seal elaksin ja kes seal külas käiksid, mitte ainult selle, millest me räägiksime seal sõprade ringis, kuidas kõlksataks lusikas, kui see teatud inimene ta alustassile asetaks, et öelda... jah, mitte ainult puuviljade kuma hämaras toas, mitte ainult kardina liikumise, vaid ka selle igatsuse, mida ma tunneksin seal ühel õhtul, vaadates valguse kiiret muutumist aias – igatsuse sealt ära, igatsuse selle videviku järele siin, mis ongi juba jääle laskunud (ja teisel kaldal on süttinud need paar kurba kollast lampi, mida pätid pole jõudnud puruks visata), ja oma külmetavate jalgade ja tühjade päevade ja selle luhta vajuva maja ja partide prääksumise järele pimeduse tulles (siis muutuvad nad ikka rahutuks, sest paljud neist ei ela seda ööd üle) ja igatsuse selle järele, et ma pean nüüd võtma taskulambi, mis kogu aeg ära kustub, nii et seda peab raputama ja siis ta hõõgub ka "nagu sea silm" (see on vanaema ütlus), ja minema keldrisse briketti tooma.

Jah, hea, et ma pole naabrinaise retoorilistele küsimustele kunagi vastanud (siis on kevad, jões helgivad võimsad keerised ja tema seisab maja ees, kummisäärilud jalas, ja ringutab käsi), sest muidugi poleks see vastus õige, mitte ühelgi juhul. Me valime oma elu sama palju, kui need pardid valivad jääsekülumumise ja koerakoonu. Ja ikkagi ma olen selle valinud ja võib-olla isegi pardid on valinud ja see paju oli, mille kohal nüüd on lünk.

Poiss käis. Ta vahetevahel ikka käib. Sügisel hakkas käima ja nüüd

käibki. Ta räägib jumalast. Ma ei tea, kas ta räägib mulle. Ta silmad on ilusad, tühjad ja suured, nagu näeks ta kogu aeg mõnda peeglit, mida mina ei näe. Aga ta teab, et ma ei aja teda ära. Kui ta koputab, siis ma lasen ta sisse. Ta ei käi liiga tihti. Ja teisi ta pole kaasa toonud. Taaniel ütleb nende kohta: "Usklikud." Ja Jason oskab nende üle peenemalt irvitada, ta jutustab, kuidas ta mõne neist on "lõksu püüdnud" või "vahele võtnud". Veroonika ütleb, et nad pole ju normaalsed. Poiss tuleb alati hommikul, kui päike on käänaku tagant välja ilmunud ja hakkab jää peale paistma. Sel ajal teisi ei käi. Sel kellaajal on veel väga külm, ma tean, aga Poisil ei paista külm olevat, tal palged roosatavad ja ta ei kisu pead õlgade vahele, nagu inimesed külmaga kisuvad. Ma nägin aknast, kui ta tuli. See on umbtänav, mis lõpeb jõe ääres, ja siin palju rahvast ei käi. Ta ei paista midagi märkavat. Ma pakkusin talle kohvi ja tegin võileibu. Ta sõi kiiresti ja alandlikult, natuke nagu koerad söövad. Kass kardab teda. Ma pole kunagi ta nime küsinud ja ta ise pole ka öelnud. Aga võib-olla ütles ja mul läks meelest ära. Ja see on ju ka ükskõik. Täna ta ütles, kui oli kohvi ära joonud (ta tegi selle hästi magusaks) ja huuled puhtaks limpsanud:

"Mõtle oma surmatunni peale."

Ma ütlesin, et ma ei saa selle peale mõelda, sest ma ei näe seda. Siis ta ütles:

"Vaata iseenda sisse, surm on sinu sees, aga kui sa usud, siis sa pärid võidu surma üle."

Ma ütlesin, et minu sees pole midagi ja et kõik, mis ma näen, on väljaspool. Ma ise olen ka väljaspool. Ja muidugi ma tean, et ma suren, ega ma pole hull. Aga mis see aitab, kui ma seda ikkagi näha ei saa.

Poiss rääkis veel tükk aega, ilma et ta oleks märganud, et ma ei kuula. Ma vaatasin, kuidas ta räägib. Ta põsed löid veel rohkem õhetama. Ta tõusis püsti. Tal on ilus keha ja ta meenutas mulle mingit nukku, millega ma nagu oleksin kunagi mänginud, aga niipalju kui ma mäletan, oli mul lapsepõlves ainult üks inetu portselanpeaga ja vatti täis topitud ihuga nukk, keda ma ei sallinud.

Kui Poiss oli ära läinud, siis ma koristasin natuke. Päike paistis sisse ja tolm oli hästi näha. Ta oli nagu ikka paar brošüüri lauanurgale jätnud. Ta ei jää kunagi liiga kauaks. Ta ütleb: "Jumala õnnistagu sind"

ja läheb. Tal on väike seljakott, sealt ta võtabki oma raamatukcsi. Ta ei räägi kunagi, mis ta teeb või millest ta mõtleb. See on hea. Sest siis mina ei pea ka rääkima, mis ma teen või mõtlen. Ma ei mõtle ju midagi, mis kõneainet võiks pakkuda. Ja ma ei tee ka mitte midagi huvitavat. Pärast ma käisin poes. Väljas oli väga valge, valgus hakkas silmadele, eriti jõe kohal, sillal. Lumi kriuksus ja inimesed ajasid auru välja. Ma alati imestan, kui ma lähen poodi ja näen nii palju inimesi. Kõik nad lähevad ka kuhugi. Poiss ütles, et surm on valgus. Ma ikkagi ei oska sellest mõelda. Ühes kohas on jõejää lumest puhtaks roogitud ja mõni laps ikka uisutab seal. Täna oli ainult üks punase jopega laps, kes keerles aeglaselt ühe koha peal. Ma tahaksin, et mul oleksid uisud ja ma oskaksin uisutada ja jõgi oleks kogu pikkuses lumest paljas, nii et ma võiksin kihutada uiskudel piki jõge, selle käänaku taha, kuhu päike juba ammu kadus (praegu on väljas pime) ja veel edasi. Ma oleksin seda nagu unes näinud, kuidas pajud minust mööda tuhisevad. Kuu nagu oleks paistnud, jää nagu oleks kuu varjudest triibuline olnud ja ma oleksin nagu läbi nende triipude tuhisenud. Ja eespool oleks miski mind nagu ohustanud, seal oleks nagu väga pime olnud, kuigi päike oli just sinna kadunud. Ma oleksin näol nagu soojemat tuult tundnud, jah, sooja ja niisket, seal pidi olema meri või isegi ookean, ma ei teadnud, kas ma saan pidama, enne kui jää ära lõpeb, sest seal pidid olema mässavad lained, soe sügav vesi. Aga nii hea hoog oli sees, et kuidagi ei raatsinud seda pidurdama hakata.

Ma ei ole mitte kuskil käinud. Isegi mitte bussiga Pariisis. Kõik käivad kuskil. Kui ma kuulan nende jutte, kus nemad või nende tuttavad käinud on või kuhu nad minema hakkavad või kuhu kavatsevad minna või kus peaks kindlasti ära käima, elu jooksul, siis mulle tundub, et kõik inimesed on siit linnast kas ära sõitnud või kohvreid pakkimas või ainult korra tagasi tulnud, et mõni mahaununenud asi kaasa võtta ja kohe jälle minna. Aga kui ma poodi lähen, siis tuleb inimesi vastu küll ja poes võib kassa taga isegi saba olla, nii et paistab, et enamasti on nad siiski siin ja pole mitte kuhugi ära sõitnud.

Vahel ma mõtlen, et peaks ka kuhugi minema. Ostma kasvõi bussipileti ja sõitma mõnda lähedasse väikelinna. Või mõnda maa-kohta, astuda bussist maha kuskil põldude või metsade vahel, kus

polegi muud kui see bussipeatusesilt imeliku külanimega, kusjuures külast ei paista jälgegi ja võib-olla seal ei elagi enam kedagi, ainult see peatus on alles, sest sügisel tahavad marjulised ja seenelised seal maha minna. Aga praegu on talv. Seal oleks ainult külm ja lumi. Mõni väike lind häälitseks kuuskedes. Kohe hakkaks hämarduma, taevast oleks juba niisugust kollast värvi. Lind jääks vakka. Bussipeatuses poleks mingit sõiduplaani, või kui oleks, siis pärineks see ülemöödunud suvest. Ma peaksin hakkama jalgsi linna poole tagasi astuma lootuses, et tuleb mõni auto ja võtab mu peale, aga see oleks väike maantee, kus talveõhtul ei sõidaks ühtegi autot. Tähed süttiksid ja külm läheks valjemaks. Mu riided oleksid liiga kerged, nii et isegi kiire käik ei annaks küllalt sooja. Ma ei tahaks muud kui tagasi oma korterisse, oma igapäevasesse sündmusteta ellu, millest mind seal maanteel lahutaksid äkki mõõtnud kaugused, tähistaevas, mis seal lõõmab ja leegitseb, nii nagu ta sellistes kohtades, kus pole linna kuma, lõõmab ja leegitseb.

Ja põhimõtteliselt samamoodi oleks ükskõik kus, kuhu ma lähaksin. Kui see poleks mitte inimtühi maakoht, vaid mõni väikelinn, siis ma saaksin kas pirukabaaris või täissülitatud põrandaga bussijaamas oodata, millal järgmine buss mu koju tagasi viib. Ja kui ma sõidaksin Tallinna, siis ma võiksin oodata mõnes kohvikus, kus ma tunneksin ennast ebanugavalt, sest ma teaksin, et ma ei tee seal muud, kui ootan oma bussi või oma rongi otsekui ettemääratud lüüasaamist, kohtuotsuse väljakuulutamist, millega mind saadetakse tagasi sinna, kuhu ma kuulun, kuhu ma juhuslikult olen pidama jäänud ja kus ma võin karistamatult sooritada kõiki neid seiklusrikkaid reise, mida ma iial ei soorita, sest seiklustest surmani tüdinuna avastan ma enda lohutuseks, et need olid ainult väljamõeldis.

Veroonika käis Pariisis ja ütles pärast:

"Sa ei kujuta ette, see ongi seal kõik olemas, millest räägitakse, kõik need kuulsad kohad, mis piltide peal on nähtud!"

Ma ütlesin, et ma kujutan seda väga hästi ette, aga ta ei kuulanudki mind, sest ta oli nagu transis, see Pariisis-käik ja selle nägemine, et kõik on olemas, oli talle hirmsat mõju avaldanud, ma ei ole teda enne veel sellisena näinud. Ta seisis akna all ja vaatas jõe jääd ja rääkis Seine'i jõest, kus polevat jääd ja mida mööda sõitvat laevad, kus

pakutavat šampanjat, (ta ise olevat ka sellisega sõitnud) ja kõik olevat kirjeldamatus tuledesäras ja linn libisevat mööda üldse mitte nagu linn, vaid "nagu unistus, tead, nagu filmides" ja et tema, Veroonika, olevat tundnud ennast seal nagu kodus ja et igatahes polevat ta loodud sellise urka jaoks nagu see siin ja ta tegevat kõik, jah, ta olevat otsustanud, ja tal oligi sellise inimese nagu, kes on midagi otsustanud.

Ja siis ta rääkis mulle sellest, millest ta oleks parem võinud mitte rääkida, sest nüüd pean mina seda teadma, aga ma ei taha mitte midagi teada. Miks nad tulevad minu juurde oma saladustega?

Ma pole kuskil käinud ja ma ei taha kuhugi minna. Ma tean niigi, et seal on kõik see olemas, mis seal on, milleks ma peaksin seda veel vaatama minema? Pealegi mul pole ju passi, nii et mind ei lastaks üle piirigi.

Kui ma kuhugi läheksin, siis oleks see, nagu ma tahaksin maailma tükka haaval nahka pista, nagu ma hakkaksin sealt endale parajaid suutäisi lõikama. Ja iga suutäie võrra jääks maailmast vähem järele. Kui ma pole kuskil käinud, siis ma olen käinud igal pool. Vahel ma mõtlen jõele, mis voolab jää all, ja tunnen mõõtnatut, lohutamatu ängistust, et ma ei saa teda näha, et see jõgi, mis voolab jää all, jääb mul igavesti nägemata, ja üldse, kui jää jälle sulabki ja ma näen, kuidas jõgi "mööda voolab" (kuhugi voolamata), siis on need vaid hetked, mõni helk, mille mu hajameelne pilk fikseerib jõe kõikidest helkidest, tema vete ja päevade "kogu hiilgusest ja särast".

Lugesin praegu, mis ma eile kirjutasin. See oli vale.

Tegelikult ma olen ikka käinud ka. Ma olen käinud Leningradis ja Moskvast. Isegi Bakuus. Leningradis käidi Ermitaažis. Seisti väljas külma käes pikk saba ära, siis lõpuks saadi sisse sooja. Soojas tuli kange uni peale. Seal oli saalitäite viisi vanu pidulikke portreesid punapõsistest meestest, kes olid nagu kohe kuhugi tormamas, ja punapõsistest naistest, kes poleks nagu elu seeski paigast liikunud. Saalides käis palju nõukogude inimesi. Kuskil oli puhvet. Kuskil olid prantsuse impressionistid. Matisse. Ma olin nii tark küll, et tahta prantsuse impressioniste vaadata. Nad valmistasid mulle pettumuse, kuigi ma seda kellelegi ei tunnistanud, nii tark olin ma ka. Ma olin kujutlenud, et seal on palju rohkem valgust ja sära, aga pildid olid

kuidagi vanad ja tuhmid, nagu ära tahmunud. Siiski, seal oli üks Pissarro pilt, mis mul on siiani meeles, selle pildi kurb valgus ja harvad igerikud raagus puud, isegi mitte nagu puud, vaid nagu mõtted, mida puud võiksid mõelda, kui nad kujutaksid endale ette puid, jah, ühesõnaga need kõverate, nagu taeva poole keerutavate tüvedega puud ja valgus, mis nende vahelt läbi paistis, kurb valge valgus, läbi maailma udude ja vineede paistev valgus, kevade haavatud südamest tulev valgus, valgus valgusest, nagu kirikus öeldakse.

Muide, kas see pilt ikka rippus seal? Või olen ma seda raamatust näinud? Või olen ma seda oma aknast näinud? Ja kui see pilt rippuski seal, siis tõenäoliselt rõõmustas mind see, et seal kujutati midagi, mida ma olen näinud: et keegi on seda veel näinud ja mitte mina üksi. Teised pildid olid võõrad. Sellesse ma võisin ankrusse heita. See oli kooliekskursioon.

Ekskursioonidel käiaksegi muuseumides ja vaadatakse vanu maju. Muuseumis vaadatakse vanu surnute asju ja tänaval vaadatakse surnute ehitatud maju. Majades elavad üldiselt elavad sees ja sinna ei saa, kui tegemist pole just majamuuseumidega või lossidega, kus kõik sängid ja kapid on vaatamiseks välja pandud. Juba ekskursioonile mõtleminegi tekitab ängistust. Miks vaadata maju ja asju? Majad on selleks, et neis elataks, ja asjad on selleks, et nad oleksid kellegi omad. Muuseumis on asjad riigi omad ja riik ei tee nendega midagi. Samahästi ta võiks nad minema visata. Kui vanu asju muudkui korjatakse ja üldse minema ei visata, siis tuleb ju aina muuseume juurde ehitada, et asju kuidagi ära mahutada. Piltidega on sama lugu. Muidugi, kui vahepeal tuleb sõda, siis saab hulk vanu asju ja pilte ja raamatuid hukka, nii et jälle võib uusi juurde teha. Võib-olla sellepärast keegi ei viitsigi enam õieti pilte maalida, et kõik kohad on neid juba täis. Oodatakse sõda.

Väljas sajab harva lund, taevas on niisugust kollakat värvi, nagu ta vahel on lumesajuga, ka piltide peal. Päike nagu oleks seal, aga nagu oleks unustanud välja tulla. Ja talv nagu oleks unustanud lõppeda. Ta on kestnud juba aastaid. Imelik, et brikett veel pole otsa saanud.

Taaniel ja Jason unistavad New Yorgist. Ma ei tea, kumma unistus see õieti on, või on see neil mõlemal kuskilt raamatust võetud unistus. Nad käisid siin, et teha plaane, kuidas nad New Yorki lähevad. Mis

nad seal peale hakkaksid, sellest ma aru ei saanudki. Nad räägivad sellest nagu kuhugi peole või sünnipäevale või pulma minekust. Või nagu Kohast Päikese All. Ma tean, et seal on palju inimesi. Et seal võib Kedagi kohata. Aga igal pool on palju inimesi ja mitte kuskil ei kohata Kedagi. Või kohatakse ükskõik kus. Ja kõik kohad on päikese all, kuigi siin ei ole päike mitu päeva ennast näidanud, aga täna ta siiski nagu viipab sealt kaugustest, lume ja jää tagant.

Muidugi mul jalad külmetavad. Muidugi ma tahan vahel Ära. Ära päikese alt. Aga kuhugi sõita, ma ei tea... Seal, kuhu ma sõidan, näevad mu silmad valgust ja mu kõrvad kuulevad hääli. Ja kui mu jalad seal ei külmetagi, siis võivad nad näiteks higistada, mis pole ka suurem asi.

"New Yorgis..." ütles Jason.

"Nojah, New Yorgis..." ütles Taaniel.

Nad olid kaasa toonud punast veini, mis säras lambivalgel. Võib ju alati mõelda, et vein pole lihtsalt vein ja elu pole lihtsalt elu, vaid suur Täideminek. On maid, kus ei tunta talve, ja suuri linnu, kus inimene ei tunne inimest. Aga ma ei tea, kas on kohta, mis oleks minust nii kaugel, et sinna jõudes ma ei tunneks ära iseennast – et ma kohtaksin ennast seal kui võõrast ja saaksin ometi teada, kes ma selline olen.

Täna tuli Taaniel jälle sellise näoga, et ta on pähe võtnud, et ta armastab mind või et ta peaks mind armastama või võiks mind armastada. Ma nägin seda tema valmisolevast pilgust ja pettumusvarjust, mis sealt läbi vilksatas. Ta oli mu vahepeal jõudnud endale välja mõelda, ja kui ta mind nägi, siis ta oli pettunud, et ma olen ikka mina, see, keda ta on varemgi näinud, aga mitte see, kelle ta välja mõtles.

Kui mul oleks laps või lapsed, milline ma siis oleksin? Kas ma oleksin teine? Õeldakse, et laps aitab aega viita, aga aeg läheb ju niisama ka, niigi ei pea ma suuremat jõupingutust tegema, et ta läheks. Pealegi mul on olnud lapsed. Kui ma olin umbes seitsme või kaheksa aastane, siis ma mõtlesin selle kõik enda jaoks välja. Mehe ja lapsed ja kodu. Ma keetsin süüa ja triikisin pesu. Mees tuli töölt, laps kisas. Uue serviisi tass läks katki. See oli veel pulmadeks kingitud. Me läksime külla. Öhtuks olid kotletid. Rabarberist sai kevadel varakult kisselli keeta. Mees oli kogu aeg auto all. Me ei teadnud, kas peaks

koera võtma või oli see ainult selline tuju Annikal. Toomasel olid leetrid. Arst vangutas pead. Homme pidid tulema külalised, aga nüüd tuli neile helistada. Kodus on hea rahulik, kui väljas on pime ja kell tiksub. Ei tea, kuhu see mees siis täna nii kauaks jääb. Lapsed on varsti suured, üks siis ole muredki suuremad. Nad ei hooli minu jutust enam midagi. Neil on oma maailm. Nad vaatavad mind mõnikord nagu võõrast. Miks nad mulle oma sõpradest ei räägi. Ega ma tegelikult ei tahaks küll, et nad keda tahes koju tassiksid. Kas mina jõuan kõigi järelt koristada. Nüüd me siis olemegi kahekesi, kaks vana kändu. Vanadusel on omad võlud. Selle õunapuu me istutasime kevadel, kui Annika sündis. Toomas tuleb oma naisega. Ma ei tea, mida sellega rääkida. Tänapäeval ei taheta varakult lapsi muretseda, aga mis meie rahvast siis saab. Peaks ema haua ära käima. See on meie perekonna plats. Suuri matuseid pole vaja. Raha on hoiukassas. Õpetaja võiks ikka lugeda. Ei tea, kas peaks vahel kirikus käima. Pole nagu harjunud nende laulude ja selle asjaga. Ei, meil pole kombeks juubeleid suurelt pidada. Toomas võiks ka vahel maja eest hoolitseda. Kui mu mees veel elas, siis lõikas ta õunapuid igal kevadel. Lasi sõnnikut tuua. Aga kellele neid õunu nüüd enam vaja on. Viskavad lapse ukse vahelt sisse, tere ja head aega. Mis see arstki siin enam teha oskab, aga ehk kirjutab midagi rohtu. Ega ta teinepäev nii ei valutagi. Peaasi, kui veel ikka iseendaga hakkama saad, ei jää lastele ristiks kaela. Kodust ka ei tahaks ära minna. Ja kellele see kõik jääb.

Lumi sätendab. Köögiaknast paistab aed. Keegi pole seal käinud, lumi on omaette, üks väike lind lendab ühelt kuivanud lillevarrelt teisele ja otsib seemneid. Need nutid, mis ta juba üle on kontrollinud, paistavad välja, sest ta on neilt härmatise pealt ära ajanud: natuke sädelust, mis variseb iga kord, kui ta järgmisele varrele klammerdub. Vanad rootsud on sügisel jäänud ära koristamata, talv vist tuli nii äkki. Ma ei tea, kelle aed see on. See võib kuuluda tolle kaugema pruuni puumaja juurde, millel on üks nurk allapoole vajunud. Luhas kõik majad vajuvad. Ma ei ole kunagi näinud, et keegi selle aia eest hoolitseks, aga päris metsik ta ka nagu ei oleks. Võib-olla käib aednik nii vara, et ma kunagi teda ei näe. Suvel läheb ju väga vara valgeks. Peenraid pole kuskil näha, aga suvi läbi õitsevad aias lilled. Keset

rohtu, mis siiski neid ei lämmata. Kas see peaks olema võimalik, et kõik need lilled on ise hakanud? Vanaema ikka ütles nii metsikute jorjenite kohta või pisikeste kollaste tulpide kohta, mis igal kevadel keldri taga oma õiepungad rohu seest välja ajasid. Nad olid nagu maod, kes kevadõhku nuhutavad, kaelad kõveras. Pärast nad olid nagu kollased tähed. Ma käisin igal kevadel neid sealt otsimas, ma natuke kartsin neid murda, aga tõin siiski vanaemale näha. Siis ta alati ütleski: "Ah, need va isehakanud! Viska nad kasvõi prügihunnikusse, teine kevade ikka õitsevad." Vanaema meelest oli midagi väärt ainult see valge pojeng, mille juurika ta kellegi käest oli saanud ja mis suvest suvesse ajas küll lehti, aga keeldus õitsemast. "Poputa ja hellita teist, vii talle verd ja kalapäid, aga vat õisa mitte ei too!" kurtis vanaema. Nüüd see valge pojeng õitseb seal igal suvel keset kõrget rammusat heina, videvikus paistavad ta õied pimedas rohu seest kaugele.

Lumi sätendab ja ma mõtlen, kas kõik need lilled siin aias saavad olla isehakanud. Tulbid, mille punakad lihavad tõusmed torkavad ennast läbi kulu, niipea kui lumi on läinud. Krookused ja lumikellukesed, kus peatuvad esimesed mesilased, kui päike on juba kuum, aga tuul alles jääne. Väikesed valged punase südamega nartsissid, mis levitavad oma lõhna juba lehtinud põõsaste varjust. Pojengid, mille õielehed katavad närtsinud siidina käetaolisi lehti. Moonid, mis ilmuvad siit ja sealt ja kaovad ette hoitamata. Meelespead, mis kumavad nagu sinine udu või vinene taevas, kus ujub kassitappude valgeid pilvi. Lõvilõuad, mille värvid on alati sügavad ja erinevad nagu vanade kangaste värvid. Kuninglikud iirised keset käokingade tumesinist ja muistset pidulikkust, kus fuksiate punased õied meenutavad haralisi narrimütse...

Jah, fuksiad ei saa kindlasti olla isehakanud, külm võtaks nad talvel ära ja Aednik peab nad kindlasti ulu alla vedama, et nad kevadel uuesti oma kohale istutada. Ja ma isegi nägin seda, sügisel, oktoobri lõpus, nägin, kuidas ta neid viis, ja nägin ka teda, Aednikku, tema selga, aga ainult läbi videviku, mida pealegi mattis juba algav lumesadu.

Külm tuli äkki, fuksiad olid alles täies õies, õieti nad olid sügisel uuesti õitsema hakanud nagu lõvilõuadki, mis tõid uuesti nähtavale oma värvid. Päevad olid olnud täis unist vinetust, mille rüpes päike ennast äiutas ja kust vahtrate ja pajude lehed nagu vastu tahtmist läbi

liuglesid, justkui soovimata mitte iialgi maapinda puudutada, mitte veel mullale langeda... Ja fuksiate oksad olid oma toretsevatest õitest nii rasked, et õine kaste surus nad alati vastu maad ja alles pärastlõunaks ajasid nad ennast jälle rohkem püsti. Ma ei teinud mitte midagi neil päevadel, mul oli tunne, nagu võiks iga liigutus, mõni kohmakas peapööregi lõhki rebida selle loori, mille all tukkusid suve viimased tunnid. Mulle näis juba, et need tunnid on lõputud, et kui ma hästi vagusi olen, kui ma sõnagi ei lausu, siis nad jäävadki üksteisele järgnema ja fuksiate absurdne purpur ei saagi kunagi otsa... Aga muidugi kestis tundide rongkäik ainult seni, kuni ta ükskord jõudis Tunni ukseni. Tuul pöördus põhja, kõhklevad lehed virutati vastu maad, taeva pale muutus üheainsa hetkega, loor rebiti puruks ja see, mis sealt paistis, oli kiirgav jää, külm auk, mille põhjas vilkus esimene mõttetu täht.

Arvatavasti oli Aednikki selle muutuse äkilisusest segadusse sattunud ja pidi rikkuma, see ainus kord, oma nähtamatuks jäämise tOOTust, mille ta paistab andnud olevat. Ma ei näinud ta nägu. Ma olin vaadanud oma pimedast ja äkki külmast toast seda esimest tähte, siis oli must pilv sellele ette kihutanud, ma olin pilgu alla aeda pööranud ja näinud Aedniku selga. Ta läks ja vedas suurt käru, kahe rattaga kaarikut, enda järel. Fuksiad oli ta kärule tõstnud. Nende vappuvate õite punane värv oli hoolimata videvikust näha. Rohu vahel oli lund või rahet ja mõni õis pudenes sinna, alles punane ja elav, nagu värskelt maharaiutud narripea.

Siis äkki läks päris pimedaks ja algaski talv. Järgmisel päeval nägin ma sind, sinu hääli oli juba külma saanud ja sinu silmades oli juba see taeavaauk, kuhu oli kadunud viimane valgus ja kus oli süttinud esimene täht. Sa küsisid, kas sa võid jääda. Ma ütlesin, et mul ükskõik. Sa käskisid mul rääkida ja nüüd ma räägingi. Eimillestki, ainult talve möödasaatmiseks; eimillekski, ainult külma vastu, et veri ei peatuks, et tunnid ei peatuks, sest nüüd on iga tund nagu Tund ja me peame lakkamatult valmis olema.

Sa ei kuula, mis ma räägin, aga ometi ei räägi ma iseendale. Sinagi jutustad mulle oma lugu, sama mõttetut kui minu oma. Ja kui ma seda ei kuula, siis mitte tähelepanematuses sinu vastu, mu Talvekaaslane, vaid tähelepanust su vastu. Sest ma ei taha, et midagi sinust kaotsi

läheks. Kui ma kuulaksin su sõnu, ei kuuleks ma sinu häält. Kui ma keskenduksin su jutustusele, ei näeks ma, mida sa näed: kuidas üks väike lind külastab ühte lume seest turritavat lillerootsu teise järel, justkui oleks ta mõni suur hall talvemesilane, kes kogub härmatist surnud lilledelt, et kanda see oma säravasse tarusse, jääkärgedesse, mille Nimetu mesinik seatud muutusetunnil tühjaks vurritab.

Ja siiski ma kuulan sind ja sina kuulad minu lugu, sest juba alustad sina sealtsamast, kus ma pooleli jäin, ja see on minu suu, mis lausub sõna, mille sina ütle mata unustasid.

MERE ÄÄRES. KUS?

Täna ma nägin, mu armas, mu vaene sõber, et pole midagi ilusamat kui jää. Päike oli juba minekul ja rippus madalas mere kohal külma-vinetuses, heites vaikse kollaka tee, uneleva nagu mõnel harval suve-õhtul, kui tuul on juba kaua vaikinud ja vesi peaaegu ei liigu. Aga nüüd polnud tuul vaikinud, vaid puuris lihasse, ja meri oli vakatanud hoopis noore jää tuhmilt särava kaane all. Sellest ajast, kui meri veel jääga võitlust pidas, kui ta veel polnud talle kuuletunud, kui ta veel seda lõhkus ja kaldale paiskas, on seal nüüd hunnikute viisi jääplaate nagu purukstaotud klaasi. Surev valgus paistab neist plaatidest läbi ja neis sünnib üks seninägematu õrn toon, viimse võimaluseni külm kahvatusinine, milles siiski ei puudu üks teine, jah, hoopis teisest maailmast pärinev punakas kuma. Luiged on kõik nüüd kas surnud või kuhugi ära läinud (kuhu neil minna oli?), aga selles vastu õhtut kumendama löövas jääs on rohkem õrnust kui nende kaeltes, rohkem jõudu kui nende tiibades, mis ei jaksanudki neid ära viia selle eest, kes neile järele tuli. Jää hääletus on korraga vaiksem ja kirglikum, kui iial olid nende, elavate ja surelike kaeblikud hääled.

Jää on ilusam kui sina, mu ainus seltsiline, ja ilusam kui kunagi saab olla minu mõte sinust, mida alati määrab elu, see elu, mida ma siiski elan ja mis määrab iga mõtte, sest ta on elu. Me oleme teineteisele selleks, et unustada jää, et koos vastu seista jää kiusatusele, millele me niikuinii ei julgeks järele anda. Lähedus, mis sa mulle pakud, on mulle kõik ja see pole midagi jää palge ees...